

Factors de rendiment a l'escola rural catalana: característiques contextuais

Efficiency in Catalan rural schools: contextual characteristics

Roser Boix i Tomàs

Degana de la Facultat d'Educació, Universitat de Barcelona. A/e: rboixt@gmail.com

Resum

L'estudi que es presenta se situa en el marc d'un projecte internacional que pretén identificar en escoles rurals franceses, espanyoles i portugueses aquelles característiques dels diferents contextos (socioculturals, institucionals i territorials) que són factors d'influència en el rendiment dels alumnes que assisteixen en aquestes escoles. Els objectius específics se centren en l'anàlisi d'unes dimensions descriptives (context de l'escola i característiques del centre) i en dimensions sobre la visió que té l'alumnat de l'escola amb relació al seu rendiment, les expectatives que tenen respecte al seu futur professional, les activitats extraescolars que porten a terme i la seva visió sobre el territori en el qual viuen. En aquest article s'exposen alguns dels referents teòrics dels quals es parteix en l'anàlisi, tant pel que fa als conceptes de territori rural com als de rendiment escolar vinculat a aquest territori; s'exposa la metodologia de recerca emprada en tot l'estudi, els resultats més destacats i les principals conclusions a les quals s'ha arribat, en concret, a partir de les dades obtingudes en un territori rural situat en la plana prelitoral on les escoles rurals escollides són a prop de la capital de comarca.

Paraules clau

Territori rural, escola, aprenentatge, rendiment, zona escolar rural.

Abstract

The following study is situated in the framework of an international project that aims to identify French, Spanish and Portuguese characteristics of different contexts (socio-cultural, institutional and territorial) which are factors that influence the performance of students attending rural schools. The specific objectives focus on an analysis of

descriptive dimensions (school context and characteristics of the center) and on the dimensions involving the view that the students of the school have in relation to their efficiency, the expectations they have in relation to their professional future, the after-school activities carried out and their vision of the territory where they live. This article presents some of the references on which the analysis is based, relating to both the concepts of rural territory and the school performance linked to the territory. It also describes the methodology of the research employed in the study, the most important results and the main conclusions, all focused on Catalonia and in particular on rural areas located near the Catalan coastal plain, where the chosen rural schools lie close to the regional capital.

Keywords

Rural areas, school, learning, performance, rural school zones.

Introducció

La investigació sobre escola rural i territori apareix en l'àmbit de les Ciències de l'Educació als anys vuitanta (Champollion, 2013) i és justament a partir d'aquest moment en què es comencen a introduir variables no exclusivament físiques, geogràfiques o fins i tot sociològiques, en els estudis sobre la temàtica sinó també d'altres, com ara les epistemològiques i psicopedagògiques, i les relacionades amb les representacions que els subjectes tenen sobre el seu territori, el sentiment de pertinença i la construcció de la pròpia identitat. Aquestes «noves preocupacions» sorgeixen per la necessitat que es té que l'escola rural esdevingui una escola de qualitat i que sigui tractada des d'òptiques diferents i complementàries a les que s'estaven treballant fins al moment, en línia amb el protagonisme que l'escola rural estava prenent dins dels pobles; d'una part, provocat per les profundes transformacions que es portaven a terme en els territoris rurals, acompanyades d'unes necessitats i atencions concretes, i, de l'altra, pel desenvolupament de noves teories i plantejaments sobre el concepte de *rural* i de *desenvolupament rural*. I, en el cas de Catalunya, també per moviments pedagògics, mestres i actors socials que creien en la pedagogia de l'escola rural i en van reivindicar fermament la presència als pobles.

En una de les darreres revisions de rellevància internacional sobre investigació rural es posa de manifest que encara ara és una de les branques educatives menys estudiades (Coladarci, 2007). No obstant això, si es compara amb altres temàtiques relacionades amb escoles rurals, ens trobem que hi ha més bibliografia científica referida a anàlisis contextuals vinculades a estudis comparatius entre escoles rurals i urbanes que no pas en aspectes més disciplinaris.

L'estudi que es presenta se situa en el marc d'un projecte internacional, subvencionat per la Fundació Universitària Antonio Gargallo¹ el curs 2013/2014, que pretenia identificar en escoles franceses, espanyoles i portugueses aquelles característiques dels diferents contextos (socioculturals, institucionals i territorials) que són factors d'influència en el rendiment dels alumnes que assisteixen a les escoles rurals.

En el cas de les escoles espanyoles, es va limitar l'estudi a les comunitats autònomes d'Andalusia, Aragó i Catalunya. Els resultats que presentem en aquest article, se situen únicament a la comunitat autònoma de Catalunya. En aquesta comunitat es van escollir dues Zones Escolars Rurals situades en el prelitoral properes a la ciutat cap de comarca i que formaven part de la mostra espanyola en la qual s'havien seleccionat territoris rurals de diferent tipologia: aïllats, propers a ciutats o capitals de províncies o caps de comarca, territoris de muntanya i litoral, bàsicament.

a) Transformacions en el territori català

L'estudi es fonamenta en el fet que, en els darrers anys, el territori rural europeu ha sofert grans transformacions demogràfiques, socials, culturals i econòmiques provocades per diferents factors, com ara, els següents:

- Les migracions i mutacions demogràfiques del segle xx que han anat deixant buits i envellits pobles i, en canvi, n'han fet créixer d'altres.
- Els canvis econòmics referents a la industrialització de l'agricultura i a la ramaderia, i la incorporació d'altres fonts d'ingressos com ara el turisme.
- Canvis en l'estructura social donats bàsicament per la globalització i la transposició de la vida urbana al camp.
- L'augment de les preocupacions per la conservació del medi ambient que atorga al territori rural un paper diferent de l'existent fins ara.
- L'aparició de nous pobladors (immigrants i/o procedents de zones urbanes).

A Catalunya, cap d'aquestes transformacions ha suposat un abandonament total de l'activitat agrícola; malgrat l'aproximació de comunitats rurals a àrees urbanes, ja sigui per mitjà del creixement urbanísticoresidencial com de la implementació de polígons industrials que substitueixen o complementen les economies agràries, aquestes han estat capaces de conviure amb les pràctiques pròpies de l'agricultura, sovint a temps parcial, ja que molts d'aquests pagesos ja tenen un salari i desenvolupen la seva activitat agrícola en terres de la seva propietat i en el seu temps lliure (Soronellas, 2012). La petita agricultura, la d'explotacions familiars i de nouvinguts al camp, ha contribuït, doncs, a la reactivació de l'agricultura, de manera més diversa i integrada als recursos locals. Aquest tipus d'agricultura ha permès l'establiment de punts de connexió amb el turisme i els nous serveis rurals, especialment en els territoris menys poblats.

Efectivament, el turisme rural ha fet un gran esforç de promoció per ser més atractiu en aquests anys de crisi econòmica. En aquest sentit, s'ha renovat i reinventat. Han augmentat, en els darrers set anys, les residències rurals enfront de l'hostaleria més convencional, així com també les activitats lúdiques, esportives, de competició i excursionistes i les singularitats pròpiament culturals.

Amb tot, en aquests anys hi ha hagut un creixement demogràfic relativament important en els municipis de menys de 20.000 habitants que han caracteritzat la Catalunya rural. Segons *l'Atles de la nova ruralitat* (2015, p. 13), s'està produint «una lenta reconfiguració de la distribució demogràfica que segueix la tendència iniciada l'any 1981»; en aquest sentit, tant els municipis grans com els petits mantenen des de

2007 un creixement poblacional moderat. Això no vol dir que, com passa a la resta d'Europa, no hi hagi un elevat nombre de llars amb persones grans, i un sobreenvelliment² (especialment en comarques rurals interiors) que, sense cap dubte, comporten unes problemàtiques d'atenció social i sanitàries concretes.

D'altra banda, de l'aparició de nous pobladors, especialment d'immigrants, cal fer-ne un petit incís; seguint l'*Atles de la nova ruralitat* (2015) s'ha produït un retorn als països d'origen però no per igual en tots els territoris rurals; en el cas de les Terres de l'Ebre i l'interior de la demarcació tarragonina, els saldos migratoris són negatius, mentre que a les Terres de Lleida i a les comarques gironines aquests saldos continuen essent positius. Malgrat tot, a Catalunya, l'any 2013 el nombre d'estrangers que van marxar va superar en gairebé 14.000 els que van arribar-hi.

Quant als canvis en l'estructura social donats bàsicament per la globalització i la transposició de la vida urbana al camp, a Catalunya cal tenir en compte que «la subjecció als vincles familiars s'ha distès, les separacions i els divorcis fan estralls arreu i l'endarreriment de l'edat de casar-se i procrear s'ha generalitzat; les relacions de poder i els vincles de dependència dins de les comunitats rurals s'han afluixat o han desaparegut; les formes orals de transmissió del coneixement s'han perdut; que la població ja no necessita treballar, ni divertir-se en el mateix lloc on viu... En suma, les formes de vida als pobles o masies han esdevingut pràcticament idèntiques a les de les ciutats» (Fundació del Món Rural, 2015, p. 100).

Tots aquests factors incideixen de manera directa a l'escola provocant reaccions tant en contra de la desaparició de petites escoles com també estudis i propostes que mostren el caràcter inclusiu d'aquesta tipologia d'escoles. En aquesta línia, un estudi rigorós sobre l'escola rural és el que presenta L. Domingo en la tesi doctoral (Domingo, 2014) quan fa emergir els elements que tant a l'escola com a l'aula multigràu promouen la inclusió i, en concret, les dimensions que caracteritzen les pràctiques educatives inclusives en aquests centres i espais.

b) Rendiment escolar i escola rural: una relació poc estudiada

El rendiment escolar és un factor que no depèn exclusivament de l'alumne sinó que existeixen nombroses interrelacions i, entre aquestes interrelacions, s'hi inclouen factors relacionats amb el context escolar i de convivència de l'alumne: socioculturals, institucionals i territorials.

Entre els estudis portats a terme sobre les relacions entre territori, medi, contextos i escola és interessant el presentat per la FAO i la UNESCO, publicat l'any 2004 amb el títol «Educación para el desarrollo rural: hacia nuevas respuestas de política» en el qual s'exposa que «els alumnes de les escoles urbanes generalment tenen un millor rendiment en lectoescriptura, càlcul i competències per a la vida corrent que els alumnes de les escoles rurals» (p. 107); el nivell de rendiment desitjable, especialment en lectura, també s'evidencia en l'avantatge que suposa poder estudiar en escoles urbanes (p. 117). En aquest estudi es comparen els rendiments dels alumnes de les escoles rurals i els de les urbanes; els primers sempre són els que obtenen uns rendiments més baixos amb relació als segons; però cal dir que la majoria d'aquests estudis estan portats a terme en països situats en els territoris rurals de l'Àfrica

Subsahariana, Amèrica Llatina i el Carib, Àsia i el Pacífic i estats àrabs, amb una ruralitat molt diferent de l'europea (i també amb la d'Amèrica del Nord i Austràlia), en la qual hi ha una escassa o nul·la comprensió del context local i la seva influència en el procés d'ensenyar-aprendre, si bé existeixen excepcions en alguns països que es troben dins d'aquestes grans àrees geogràfiques.

Hargreaves, Kvalsund i Galton (2009), en una revisió d'estudis sobre escoles rurals en països del nord d'Europa, assenyalen que una qüestió bàsica per poder analitzar el rendiment dels alumnes és, justament, la comprensió del context local per arribar a entendre les maneres d'ensenyar i aprendre de les escoles rurals, per les diferències existents en la mateixa definició de *rural*. També Kalaoja i Pietarinen (2009), quan analitzen l'escola rural finesa posen en relleu la importància de les relacions entre la comunitat i l'entorn local de l'escola per obrir un procés d'aprenentatge més enllà de l'aula i col·laboratiu entre els agents socials. Aquesta afirmació és validada posteriorment pels directors de les escoles rurals en l'estudi presentat per Renihan i Noonan (2012).

El territori i en concret el territori rural són cada vegada més tinguts en compte com a factor d'influència en l'àmbit educatiu (Champollion, 2013); «l'efecte territori» en l'àmbit de l'educació rural es posa de manifest per primera vegada entre els anys 2004 i 2009 a partir dels estudis portats a terme a l'Observatori d'Escola Rural - Observatori d'Educació i Territoris francès.³ Aquests estudis se centren en com els efectes del territori influencien globalment en l'escolaritat dels alumnes rurals, posant especial relleu en els seus resultats i les seves trajectòries escolars. I, en el marc de les escoles rurals, en destaquen el contrast significatiu entre els resultats obtinguts pels alumnes de classes d'un curs i els de classes amb diferents cursos (Champollion, 2008).

Desenvolupament

El punt de partida de tota investigació consisteix a determinar què és el que es pretén investigar. L'objectiu general de l'estudi tenia la intenció d'analitzar els possibles factors de rendiment de l'escola rural amb relació al context territorial (rural) francès, portuguès i espanyol (Andalusia, Aragó i Catalunya). En aquest sentit i amb relació al concepte de *factors de rendiment*, aquests van ser entesos com a elements/variables que incidien en el rendiment i no tant com a factors pròpiament dits.

Els objectius específics, centrats en el territori rural català, i que es desprenien del general eren els següents:

- Valorar la relació entre rendiment escolar dels alumnes de tercer cicle d'educació primària en el context rural català.
- Analitzar les variables contextuais significatives que permeten caracteritzar el context i el territori en l'àmbit del medi rural català.
- Analitzar les relacions existents entre les anteriors variables i el rendiment escolar.

Metodologia de la recerca

La metodologia d'aquesta recerca es va basar en un enfocament quantitatiu, centrat en aspectes observables; l'estudi pretenia l'explicació d'una realitat educativa portada a terme des d'una perspectiva externa i objectiva. És un tipus de recerca no experimental perquè en cap moment es buscava manipular les variables, només analitzar-les; i, a més a més, és de tipus transseccional, ja que les dades aconseguides es van obtenir en un temps concret (no pas al llarg d'un temps i de manera longitudinal).

1. La mostra a Catalunya: vuitanta-vuit infants repartits en dues Zones Escolars Rurals (ZER) (vegeu la taula 1).

TAULA 1
Mostra a Catalunya

Alumnat Catalunya	Nombre d'alumnes	Tipus d'escola	Província
Q	5	Agrupat	Barcelona
R	17	Agrupat	Barcelona
S	14	Agrupat	Barcelona
T	20	Agrupat	Barcelona
U	14	agrupat	Barcelona
V	18	agrupat	Barcelona

FONT: Elaboració pròpia.

La mostra va ser escollida sota dos criteris fonamentals: la tipologia de territoris rurals i la tipologia d'escola rural. Tots els alumnes de la mostra catalana pertanyen a escoles ubicades en territoris rurals properes a una ciutat cap de comarca i a escoles unitàries o cícliques agrupades en dues Zones Escolars Rurals.

Una zona escolar rural (ZER) és una agrupació d'escoles rurals que comparteixen un projecte educatiu. Cada escola manté la seva pròpia identitat i conserva els seus òrgans de govern unipersonals i col·legiats. Les ZER comparteixen mestres especialistes itinerants (generalment d'educació física, educació musical i llengua estrangera). En el cas de les zones de la mostra, la ZER que anomenem Q (per mantenir el seu anonim) està formada per tres escoles de dues, sis i nou unitats respectivament amb una distància mitjana de vuit quilòmetres de la ciutat capital de comarca. Mentre que la ZER R està formada també per tres escoles d'entre nou i vuit unitats, amb una mitjana de distància de vint quilòmetres de la ciutat capital de comarca.

2. Recollida i tractament de les dades

Per a la recollida de dades, es va fer una adaptació d'un qüestionari elaborat, amb anterioritat, per l'equip francès (aquest qüestionari va ser preparat per ells abans i passat a la zona rural francesa dels Alps) i validat també per aquest equip. El resultat final del procés de selecció i elaboració va ser el qüestionari que s'utilitzà per a la recollida de dades d'aquest projecte.

El temps estimat per emplenar el qüestionari era d'entre trenta i quaranta minuts. Al mateix temps es va dissenyar un full de dades descriptives (annex 1) que va ser emplenat per l'equip de recerca i que incloïa la majoria de les dades que posteriorment es van utilitzar com a variables independents.

Les dimensions del qüestionari eren les següents:

1. Dimensions descriptives:

1.1. Context de l'escola (població i característiques): preguntes tipus Likert.

1.2. Característiques de l'escola: preguntes tipus Likert o dicotòmiques.

Les dimensions descriptives van ser completades per l'equip de recerca de cada comunitat autònoma o de cada país.

D'altra banda, si tenim en compte que l'estudi s'acosta al fenomen del rendiment escolar, ens enfrontem a un fenomen de caràcter multifactorial, i tot i que és possible analitzar simultàniament l'impacte de diferents variables, per obtenir resultats fiables i vàlids es fa necessari neutralitzar l'impacte de totes aquelles que no siguin objecte d'estudi directe. D'aquesta manera, les variables que s'han tingut en compte són les que es presenten a continuació.

2. Dimensions o variables incloses en el qüestionari principal:

2.1. Visió de l'alumnat de l'escola i el seu rendiment (dependent).

2.2. Expectatives de l'alumnat respecte al seu futur professional (dependent).

2.3. Activitats d'oci i extraescolars realitzades per l'alumne (independent).

2.4. Visió de l'alumnat respecte al territori en el qual viu (dependent).

En el sistema de recollida a Catalunya, tots els qüestionaris van ser emplenats de manera col·lectiva pels alumnes dins de les seves aules, amb la presència de la tutora i algun membre de l'equip de recerca, que responia els dubtes i comentaris dels alumnes.

Tenint en compte que som davant d'un estudi de tipus quantitatiu i que es pretenia efectuar una anàlisi estadística bàsica, les dades van ser analitzades a través del programa informàtic SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

Resultats

Amb relació als objectius de l'estudi presentat, els principals resultats als quals es va arribar van ser els següents:

Pel que fa a l'objectiu d'analitzar algunes variables contextuais significatives que permetin caracteritzar el context i el territori en l'àmbit rural espanyol, francès i portuguès, els resultats descriptius, amb relació a les característiques contextuais de la mostra catalana, eren els següents:

- El 50 % dels alumnes viuen en pobles d'entre 200 i 500 habitants i l'altre 50 %, en pobles d'entre 500 i 100.
- La distància tant en temps com en quilòmetres de la capital de província (Barcelona) és important; el 100 % dels alumnes tenen una distància d'entre 50 i 100 quilòmetres i un temps d'entre 30 i 60 minuts.
- La distància tant en temps com en quilòmetres en una població de més de 2.000 habitants, és de menys de 20 en el primer cas i d'entre 15 i 30 en el segon, en el 100 % de la mostra catalana.
- Encara que la majoria dels alumnes es troben a menys de 20 quilòmetres de l'institut d'educació secundària obligatòria, el temps de desplaçament se situa entre 15 i 30 minuts.
- La zona geogràfica on s'ha portat a terme l'estudi es troba a l'interior, prelitoral, i de baixa altitud.
- La identitat específica del territori rural és forta, amb característiques pròpies tant de caràcter geogràfic (comarca natural) com cultural (organitzacions socioculturals centenàries, grups de música tradicional pròpia de la comarca, manifestacions culturals molt arrelades i característiques del territori, etc.).
- La presència del sector serveis (turisme, hostaleria, oci, temps lliure), juntament amb el sector primari, com ara l'agricultura i la indústria, dedicades a l'àmbit del vi i el cava, caracteritzen la mostra on es troben situades les escoles de l'estudi.
- Els serveis socials i culturals estan presents en un alt percentatge: el 80 % disposen de biblioteca ambulant, activitats de temps lliure, i serveis d'atenció a la salut.
- El 100 % dels alumnes assisteixen a centres escolars agrupats (ZER).
- Les etapes dels centres escolars són d'educació infantil (2n cicle) i primària.
- Un 60 % dels centres tenen entre 100 i 150 alumnes mentre que el 40 % restant no supera els 50. El nombre de professorat està en estreta relació amb aquestes dades.

Pel que a l'objectiu d'analitzar les relacions existents entre aquestes variables i les expectatives respecte al rendiment escolar, es van analitzar, com dèiem, diferents tipus de variables:

1. Referides a l'autoconcepte de l'alumnat i les seves expectatives amb relació a l'aprenentatge.
2. La percepció de l'alumnat amb relació al territori en el qual viu i les seves possibilitats de futur.

3. L'existència i participació de l'alumnat en activitats d'oci i culturals que li permetin afermar el seu aprenentatge i augmentar les seves possibilitats de futur.

Els resultats d'aquesta anàlisi van ser els següents:

1. Autoconcepte de l'alumnat amb relació a l'escola, el seu aprenentatge i els resultats acadèmics.

Al 100 % dels alumnes catalans de la mostra els agrada molt anar a l'escola. La majoria creuen que són bons alumnes i que no tenen dificultats per poder aprovar el curs/nivell en el qual es troben. Les nenes manifesten un major gust per l'escola. Només un nombre molt baix (per sota del 3 %) consideren que té dificultats per poder aprovar el curs.

2. Percepció del territori en el qual viuen així com la seva consideració com a lloc de treball futur.

A un 75 % de l'alumnat li agrada molt el lloc on viu. Els que indiquen que no els agrada el lloc en el qual viuen són els que pertanyen a poblacions més grans de cinc-cents habitants. En general, valoren molt més l'entorn físic i social i el consideren agradable i propis del context rural i no consideren negatiu la manca de determinats serveis socioeducatius. En termes generals, el fet que la població sigui petita no incideix de manera negativa en la visió que tenen els alumnes del territori rural. Malgrat això, un 40 % dels alumnes diuen que no voldrien treballar al camp, encara que sí en la regió en la qual viuen (un 50 %). Les nenes mostren una preferència menor per l'activitat laboral.

3. Participació de l'alumnat en activitats culturals i/o esportives.

La gran varietat d'activitats d'oci i de temps lliure en les quals participa l'alumnat és la tònica general; moltes d'aquestes activitats es porten a terme a la mateixa localitat on viuen. Hi ha un alt percentatge d'alumnes que fan música, mentre que l'esport segueix essent l'activitat amb més presència fonamentalment entre l'alumnat masculí.

El paper de l'escola és molt important en la participació de l'alumnat en activitats culturals com ara teatres, museus, o viatges; a més a més, els que més hi participen coincideix amb els que manifesten que els agrada més anar a l'escola.

4. Relacions entre les variables anteriors i el rendiment escolar.

La major distància en quilòmetres o de temps a la capital de província no sembla influir negativament entre les variables estudiades; més del 80 % dels que diuen que els agrada molt viure en el seu poble, es consideren bons, consideren que tindran dificultats el curs vinent; aquests últims són els que viuen a uns cinquanta quilòmetres i a una mitjana de trenta minuts.

Tots els alumnes que viuen en zones d'identitat territorial més arrelada al context són els que els agrada més el lloc en el qual viuen, així com també l'escola. Entre els que

manifesten una major preferència per viure en el context rural només hi ha un 15 % que els seus pares treballen en el sector primari i la majoria de les mares treballin en el sector serveis.

L'existència d'activitats d'oci i culturals al poble ajuda que els alumnes els agradi més viure en el context rural.

D'altra banda, existeix una clara relació entre el gust per anar a l'escola i l'autoconcepte com a alumne. Entre els que els agrada molt hi ha un nombre més elevat que es consideren bons alumnes i entre aquests hi ha més que els agrada molt anar a l'escola.

La distància a les localitats més grans incideix negativament amb el gust per anar a l'escola; el 70 % dels que els diuen que no els agrada, estan més allunyats.

La majoria dels alumnes que dubten del seu èxit en els estudis manifesten que no els agrada anar a l'escola. A més, consideren que tindran més èxit com més professors hi hagi i com més gran sigui aquesta.

Els alumnes que creuen que tindran èxit en els seus estudis es troben majoritàriament en localitats amb molts serveis.

Quant a aquelles variables que incideixen en les expectatives de l'alumnat de les escoles rurals respecte al seu aprenentatge, podem concloure que les característiques de caràcter objectiu, així com aquelles altres que el mateix alumnat atribueix al territori rural, no són vistes i percebudes com a negatives, sinó que poden afavorir un aprenentatge més efectiu, així com una major autonomia personal. No obstant això, l'alumnat aprecia el context rural en el moment actual però no considera, com dèiem, la millor opció per a un futur laboral.

L'autoconcepte de l'alumnat respecte al seu aprenentatge és realista, i atorga una importància significativa a la necessitat d'una formació àmplia i extensa en el temps, tot reconeixent les dificultats que es poden trobar per aconseguir el seu èxit i encara que aquestes no són atribuïdes a les menors possibilitats del territori, la riquesa sociocultural del territori es considera com una garantia de futur. A tot això, hi contribueix una apreciació positiva de l'escola i del territori en el qual es troba ubicada.

Conclusions i eventuais perspectives de futur

Amb relació al primer objectiu del projecte, s'han treballat amb dos tipus de variables, però podem afirmar que el territori rural català actual és un context amb característiques molt diferenciades del concepte tradicional de ruralitat, ja que el sector primari no és el prioritari en el seu àmbit econòmic i té alguns serveis que es consideren bàsics des del punt de vista del benestar social de la població rural. En aquest sentit, l'escola rural i l'alumnat tenen possibilitats socioculturals semblants a les existents en el medi urbà i, a més, són possibilitats molt ben aprofitades.

Per tot això, el coneixement de les característiques contextuais de l'escola rural permet un acostament real de les possibilitats d'aprenentatge que ofereix i, d'aquesta manera, aprofitar els avantatges i disminuir-ne els desavantatges. I cal seguir treballant en aquest sentit; explorant les expectatives professionals dels alumnes especialment relacionades amb el seu lligam al territori.

Notes

1. Intitulat *Factores de rendimiento en la escuela rural: características contextuales*. Número de referència 2013/B011.
2. Envelliment entès de persones de 85 anys i més.
3. La major part d'aquests estudis estan publicats a la revista *L'enseignement scolaire dans les milieux ruraux et montagnards*. Presses Universitaires Franc-Comtoises, Besançon.

Bibliografia

- Aberg-Bengtsson, L. (2009). The smaller the better? A review of research on small rural schools in Sweden. *International Journal of Educational Research*, 48 (2), 100.
- Alpe Y., i Fauguet, J. L. (2008). *Sociologie de l'école rurale*. París: L'Harmattan.
- Boix, R. (2014). La escuela en la dimensión territorial. *Innovación Educativa*, 24, 89-97.
- Bustos, A. (2011): Investigación y escuela rural ¿irreconciliables? *Profesorado: Revista de Currículum y Formación del Profesorado*, 15 (2), 155-170.
- Champollion, P. (2008). La Territorialisation du processus d'orientation en milieux ruraux et montagnards: de l'impact du territoire à l'effet de territoire. *Education et Formation*, 77, 43-53.
- (2013). *Des inégalités d'éducation et d'orientation d'origine territoriale*. París: L'Harmattan.
- Coladarci, T. (2007). Improving the yield of rural education research: an editor's Swan Song. *Journal of Research in Rural Education*, 22 (3), 1-9.
- Domingo, L. (2014). *Contribucions pedagògiques de l'escola rural. La inclusió a les aules multigrau: un estudi de cas*. Vic: Universitat de Vic.

- Domingo, L., i Boix, R. (2015). What can be learned from Spanish rural schools? Conclusions from an international project. *International Journal of Educational Research, 74*, 114-126.
- Fundació del Món Rural. (2015). *Atles de la nova ruralitat: L'actualitat del món rural: Els anys de la gran crisi a la Catalunya rural 2008-2015*. Lleida: Fundació del Món Rural.
- Hargreaves, L., Kvalsund, R., i Galton, M. (2009). Reviews of research on rural schools and their communities in british and nordic countries. Analytical perspectives and cultural meaning. *International Journal of Educational Research, 48* (2), 80.
- Hopkins, T. M. (2005). If you are poor, it is better to be rural. A study of mathematics achievement in Tennessee. *Rural Educator, 27* (1), 21.
- Kalaoja, E., i Pietarinen, J. (2009). Small rural primary schools in Finland. A pedagogically valuable part of school network. *International Journal of Educational, Research, 48* (2), 109-116.
- Kull, M. (2014). *European integration and rural development: Actors, institutions and power*. Farnham: Ashgate.
- Little, A. W. (2007). *Education for all and multigrade teaching: Challenges and opportunities*. Londres: Springer.
- May-Carle, T. (2012). *Les effets des contextes territoriaux ruraux sur les trajectoires scolaires des garçons et des filles: L'exemple du rural isolé et du rural sous faible influence urbaine*. Marsella: Université d'Aix-Marseille.

Navarro, R. E. (2003). El rendimiento académico: concepto, investigación y desarrollo.

Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en

Educación, 1 (2). Recuperat de

<http://www.ice.deusto.es/RINACE/reice/vol1n2/Edel.pdf>

Renihan, P., i Noonan, B. (2012). Principals as assessment leaders in rural schools. *The*

Rural Educator, 33 (3), 1-8.

Roseman, S. R., Prado, S., i Pereiro, X. (2013). Antropología y nuevas ruralidades.

Gazeta de Antropología, 29 (2).

Soronellas, M. (2012). De la agricultura a la ruralidad. Estructura agraria, migraciones y

globalización en Cataluña. *História: Questões & Debates*, 56, 13-36.

Per citar aquest article:

Boix, R. (2016). Factors de rendiment a l'escola rural catalana: característiques contextuals. *Revista Catalana de Pedagogia*, 10, 59-74.

Publicat a <http://www.publicacions.iec.cat>

Annex

Ficha de datos descriptivos del territorio en el que se encuentra la escuela

Escuela C (Cataluña) (ZER X)

A. Contexto de la escuela

1. Volumen aproximado de población en la localidad:

Menos de 200.

Entre 200 y 500.

Entre 500 y 1.000.

- Entre 1.000 y 2.000.
- Más de 2.000.

2. Distancia en kilómetros/tiempo de la capital de provincia/departamento:

☐ Menos de 20 km.	☐ Menos de 15 min.
☐ Entre 20 y 50 km.	☐ Entre 15 y 30 min.
X Entre 50 y 100 km.	X Entre 30 y 60 min.
☐ Más de 100 km.	☐ Más de 60 min.

3. Distancia en kilómetros/tiempo de un núcleo de más de 2.000 habitante

X Menos de 20 km.	☐ Menos de 15 min.
☐ Entre 20 y 50 km.	☐ Entre 15 y 30 min.
☐ Entre 50 y 100 km.	☐ Entre 30 y 60 min.
☐ Más de 100 km.	☐ Más de 60 min.

4. Distancia en kilómetros/tiempo al centro de referencia de educación secundaria:

- X Menos de 20 km.
- Entre 20 y 50 km.
- Entre 50 y 100 km.
- Más de 100 km.
- Menos de 15 min.
- X Entre 15 y 30 min.
- Entre 30 y 60 min.
- Más de 60 min.

5. Situación geográfica de la localidad:

- Costa.
- X Interior:
 - X Montaña (más de 700 m de altitud).
 - Baja altitud (menos de 700 m de altitud).

6. El territorio en el que se encuentra la escuela tiene una «identidad específica»:
X Fuerte. Mediana Débil.

7. Actividades económicas más importantes en la localidad:

Ganadería.

X Agricultura.

Pesca.

X Servicios (turismo, hostelería, ocio y tiempo libre...).

X Industria/Minería.

8. Servicios sociales que hay en la localidad:

X Centro de salud.

X Centro de atención a la 3ª edad / Centro de día.

X Actividades públicas de ocio y tiempo libre.

Acceso público a Internet ADSL.

X Biblioteca.

Centro de Educación Secundaria.

Otros:

B. Características de la escuela

1. Tipo:

X Agrupado.

No agrupado.

2. Etapas que imparte:

X Infantil y primaria.

Infantil, primaria y secundaria.

3. Número de alumnos del centro (total de la agrupación en su caso):

Menos de 50.

Entre 50 y 100.

X Más de 100.

4. Número de profesores del centro (total de la agrupación en su caso):

Menos de 5.

Entre 5 y 10.

X Más de 10.

5. Los docentes trabajan en red/equipo:

- De manera institucional al ser un centro agrupado.
- De manera voluntaria con otros centros no agrupados.

C. Características del aula del alumno/a:

1. Tipo de clase:

- Unitaria (infantil hasta sexto).
- Varios cursos.
- Cíclica (tercer ciclo).